

De vaste commissie voor Financiën heeft op 7 september 2017 een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Financiën over zijn brief van 30 juni 2017 over de Eerste voortgangsrapportage rentederivaten van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) (Kamerstuk 31 311, nr. 193).

De fungerend voorzitter van de commissie,
Anne Mulder

De adjunct-griffier van de commissie,
Van Zuilen

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de VVD

De leden van de VVD-fractie hebben met enige teleurstelling kennisgenomen van de brief over de eerste voortgangsrapportage rentederivaten van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) vanwege de vertraging in het dossier. Zij hebben daarover nog een aantal vragen en opmerkingen.

De leden van de VVD-fractie willen dat ondernemers met een zorgvuldig proces zo snel mogelijk duidelijkheid krijgen. In het verleden zijn er door banken derivaten verkocht aan het midden- en kleinbedrijf (mkb), terwijl de producten niet passend waren dan wel dat zij onvoldoende geïnformeerd waren. Mkb'ers wachten al lang op een oplossing en worden nu nogmaals geconfronteerd met vertraging. Dat is natuurlijk heel frustrerend. Deze leden willen daarom dat de Minister blijft aandringen op snelheid bij de banken, externe dossierbeoordelaars en de AFM, zodat de vertraging wordt beperkt.

Deze leden vragen de Minister wat de reden is c.q. de redenen zijn voor de vertraging van de afhandeling van het rentederivatendossier, aangezien eerder is gesteld dat het 1 juli 2017 opgelost zou zijn.

Welke problemen en knelpunten zijn er nu nog, zo vragen de leden van de VVD-fractie aan de Minister. Welke factoren en risico's kunnen nog zorgen voor verdere vertraging? Welke rol speelt de inrichting van de betreffende systemen bij de banken?

De leden van de VVD-fractie lezen in de brief dat een tweetal banken een deel van de klanten pas in de loop van 2018 een aanbod tot herstel zal doen. Wat wordt exact bedoeld met: «in de loop van 2018»? Om hoeveel klanten gaat het die pas in 2018 een aanbod tot herstel zullen krijgen? Waarom kunnen vier banken wel in 2017 een aanbod doen en de andere twee banken niet? Herkent de Minister het mogelijke probleem dat er ondernemers zijn die zich niet bewust zijn van het risico dat er verdringen verjaren op 30 september 2017? Hoe wil de Minister voorkomen dat ondernemers hierdoor in de problemen komen? Welke oplossing ziet de Minister hiervoor, bijvoorbeeld in de vorm van het verlengen van de verjaringstermijn? Deze leden zijn van mening dat ondernemers niet de dupe mogen worden van vertraging bij de banken.

Eén van de twee genoemde banken zal uiterlijk eind 2017 een aanbod voor een voorschot van 80% van de coulancevergoeding doen, zo lezen de leden van de VVD-fractie. De AFM verkent of de andere bank dat ook kan doen mits het niet leidt tot een onevenredige vertraging. Waarom is er een verschil tussen die twee banken als het gaat om een voorschot? Is de Minister bereid bij de andere bank aan te dringen dat deze ook uiterlijk eind 2017 een voorschot van 80% van de coulancevergoeding zal geven? Zo nee, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie lezen voorts in de brief dat het proces van herbeoordelen en versturen van aanbodbrieven op gang komt en de eerste mkb-klanten een aanbodbrief hebben ontvangen. Hoeveel klanten hebben per 1 september 2017 al een aanbodbrief ontvangen? Hoeveel klanten hebben per 1 september 2017 al te horen gekregen of ze wel of niet onder het Uniform Herstel Kader (UHK) vallen?

In de AFM-rapportage staat dat in april 2017 de AFM aan de banken en de externe dossierbeoordelaars heeft laten weten in de plannen van aanpak geen belemmering te zien tot de uitvoering van het merendeel van de

herbeoordelingen over te gaan. «Geen belemmering» is volgens de leden van de VVD-fractie wel een erg zuinige omschrijving. Waarom wordt er niet gewoon gesteld dat ze goedgekeurd zijn? Denkt de AFM dat met de plannen van aanpak de herbeoordelingen op een zorgvuldige, goede en ruimhartige manier tijdig uitgevoerd kunnen worden? Zo nee, waarom niet?

De leden van de VVD-fractie vragen naar de planning van de herbeoordeling van een beperkt aantal dossiers, waarin sprake is van een situatie van een herstructurering van een rentederivaat waarbij het lopende rentederivaat is afgewikkeld en de marktwaarde is verwerkt in het nieuwe afgesloten rentederivaat (blend & extend). Wanneer kan de AFM de plannen van aanpak hiervoor goedkeuren en om hoeveel dossiers gaat het?

Drie banken hebben aangegeven dat zij conform het UHK kwetsbare groepen met voorrang behandelen. De overige banken nemen eveneens de kwetsbare klanten als eerste in behandeling. Wat is het verschil tussen beide: met voorrang behandelen en als eerste in behandeling nemen? Waarom worden er groepen uitgezonderd van het voorschot van minimaal 80% van de coulancevergoeding bij de kwetsbare groepen en waarom deze drie groepen klanten? De leden van de VVD-fractie vragen of gegarandeerd kan worden dat kwetsbare klanten door de vertraging niet extra in de problemen komen. Hoe wordt hiervoor gezorgd?

De leden van de VVD-fractie lezen in de brief dat over vier maanden weer een voortgangsrapportage van de AFM wordt gemaakt. Kan in deze voortgangsrapportage meer cijfermatige informatie worden opgenomen, zoals aantallen brieven voor de toepasbaarheid van het UHK en oplossingen voor het herstel, dossiers, etc.? Kan in de volgende rapportage tevens aandacht worden besteed aan de nog resterende knelpunten en/of problemen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van het CDA

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Minister. Zij hebben hierover nog enkele vragen.

Allereerst spreken de leden van de CDA-fractie hun teleurstelling uit over het gegeven dat de uitvoering van het herstell kader rentederivaten langer op zich laat wachten dan oorspronkelijk gedacht. Deze leden zien, gezien de lange tijd dat het dossier nu loopt, toenemende negatieve gevolgen voor bepaalde ondernemers die én schade ondervinden van het afgesloten product, én lang moeten wachten op een schadevergoeding door de nieuwe vertraging. Deze leden zijn blij met de uitvoering van de motie Ronnes (Kamerstuk 31 311, nr. 189) over het voorrang verlenen aan kwetsbare groepen. Desondanks ontvangen deze leden nog altijd signalen dat niet alle kwetsbare groepen op deze manier worden bereikt. Kan de Minister bij de AFM navragen of er reeds banken door de AFM op de vingers zijn getikt omdat zij bepaalde kwetsbare klanten niet met voorrang hebben behandeld? Hoe kunnen bedrijven die zichzelf als kwetsbaar zien maar niet als zodanig worden behandeld, kenbaar maken dat ook zij versneld in behandeling moeten worden genomen, inclusief de voorschotbetaling?

Voorts vragen deze leden of de Minister kan aangeven wanneer hij verwacht dat het herstell kader zijn werk heeft gedaan en het dossier gesloten kan worden. De Minister schrijft daarover namelijk dat dit «in de loop van 2018» kan zijn, maar dat vinden deze leden te ruim. Kan de Minister dit preciseren? Kan de Minister er tevens zorg voor dragen dat er

een heldere en voor alle partijen redelijke deadline komt voor het doen van het laatste herstelaanbod, die vervolgens ook te handhaven is door de AFM?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van D66

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de eerste voortgangsrapportage rentederivaten van de AFM. Deze leden vinden het belangrijk dat er druk blijft op de sector teneinde het rentederivaten-dossier zo snel mogelijk af te handelen. Het is zeer onwenselijk dat mensen nog langer in onzekerheid zitten. Deze leden zijn positief over het feit dat een volgende voortgangsrapportage niet na zes, maar al na vier maanden wordt opgesteld en met de Kamer gedeeld zal worden.

De leden van de D66-fractie hebben nog enkele vragen bij de voortgangsrapportage. Er wordt geschetst dat twee banken hebben aangegeven in 2017 nog niet alle klanten een aanbod te kunnen doen. Deze banken verwachten dit in het begin van 2018 te kunnen doen. Is er hier ook een deadline voor bepaald? Wanneer horen ook de klanten van deze banken uiterlijk waar zij aan toe zijn?

Voorts constateren deze leden dat banken hebben besloten om in bepaalde gevallen, voor kwetsbare groepen, over te gaan tot het uitkeren van een voorschot. Voor welke kwetsbare groepen geldt dit? Welke criteria worden er gebruikt teneinde deze groep te identificeren? Zijn er ook criteria die mensen uitsluiten van deze «kwetsbare groep»? Een aantal bijzondere klantgroepen worden uitgesloten als kwetsbare groep: welke bijzondere klantgroepen worden hiermee bedoeld? Klopt het dat deze bijzondere groepen geen voorschot kunnen krijgen? Waarom is hiervoor gekozen?

De leden van de D66-fractie vragen de Minister verder hoe het voorschot wordt bepaald. Het gaat om een percentage van de voorlopige inschatting van de compensatie. Hoe wordt deze voorlopige inschatting gemaakt? Kan het dan ook gebeuren dat een gedeelte toch weer terugbetaald zal moeten worden? Dit kan de onzekerheid extra verhogen. Hoe wordt voorkomen dat kwetsbare groepen niet nog kwetsbaarder worden als de inschatting achteraf verkeerd blijkt te zijn geweest?

Vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de SP

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Minister inzake de eerste voortgangsrapportage rentederivaten van de AFM. Deze leden stellen naar aanleiding hiervan enkele vragen aan de Minister.

Allereerst vragen de leden van de SP-fractie of het de Minister bekend is hoeveel derivaten door Nederlandse banken zijn verkocht. Welke soorten derivaten zijn te onderscheiden? Kan per soort derivaat worden aangegeven hoeveel er zijn verkocht? Kan de Minister tevens aangeven welk aandeel van de verkochte rentederivaten is verkocht aan mkb-partijen?

Deze leden vragen de Minister in hoeverre het voor mkb'ers nodig is rentederivaten te kopen. Is het perse noodzakelijk voor mkb'ers zich tegen renteschommelingen te verzekeren? Is het gezien alle problematiek die zich voordoet rondom rentederivaten in het mkb niet beter om rentederivaten niet langer aan te bieden aan het mkb, zo vragen de leden van de SP-fractie. Is de Minister van mening dat de handel in derivaten zou moeten worden ingeperkt? Zo nee, waarom niet?

De leden van de SP-fractie vragen de Minister of rentederivaten ooit door de AFM of een andere partij getoetst zijn op transparantie, de mogelijke risico's en de maatschappelijke effecten. Zo nee, is de Minister bereid dit alsnog te laten doen? Is de Minister bekend met onderzoeken naar de risico's en maatschappelijke effecten van rentederivaten? Zo ja, is hij bereid deze met de Kamer te delen?

De leden van de SP-fractie zijn van mening dat alle schade die mkb'ers leiden als gevolg van een rentederivaat, waar zij redelijkerwijs niet van op de hoogte hadden kunnen zijn, vergoed moet worden door de verkopende partij. Deze leden willen van de Minister weten of het UHK hierin voorziet. Kan de Minister het UHK in heldere bewoordingen uitleggen?

De leden van de SP-fractie vragen de Minister aan te geven hoe groot het bedrag is dat banken gezamenlijk zullen compenseren. Kan de Minister daar een inschatting van maken? Hoeveel is reeds gecompenseerd door de banken en welk deel van de schade die mkb'ers door de rentederivaten hebben geleden, wordt gemiddeld vergoed?

Op de website van de AFM staat het volgende te lezen: «De Autoriteit Financiële Markten (AFM) heeft strenge eisen gesteld aan de door de banken aangestelde externe beoordelaars, om zo hun onafhankelijkheid en deskundigheid te waarborgen.» De leden van de SP-fractie vragen de Minister hoe het mogelijk is dat banken mogen aanwijzen wie toezicht houdt op de afhandeling van het derivatendossier. Denkt de Minister dat banken ervoor zullen kiezen om degenen aan te wijzen die de bank het meest kritisch volgen? Zo ja, wat is hiervoor zijn argumentatie? Zo nee, waarom wijst de Minister of de AFM deze externe beoordelaars niet aan? Denkt de Minister dat mkb'ers, wanneer zij ontevreden zijn over de afhandeling van hun dossier, veel vertrouwen zullen hebben in een door de bank aangestelde beoordelaar? Waarom mogen de gedupeerde mkb'ers de externe beoordelaars niet aanstellen?

In de voortgangsrapportage van de AFM staat dat banken in bepaalde gevallen ook een voorstel moeten doen voor een ander en beter passend product. De leden van de SP-fractie willen weten of de ondernemers er te allen tijde ook voor kunnen kiezen definitief afscheid te nemen van de bank die hen het betreffende derivaat heeft verkocht. Bestaan hier in bepaalde gevallen belemmeringen voor? Zo ja, welke? Is de Minister bereid deze weg te nemen?

Worden mkb'ers wiens bedrijf vanwege de aankoop van rentederivaten op omvallen staat, allen aangemerkt als kwetsbaar en dus met voorrang behandeld, zo vragen de leden van de SP-fractie. Worden mkb'ers die aangeven in moeilijkheden te verkeren als kwetsbaar aangemerkt?

Volgens de Minister wordt de vertraging in de herbeoordeling van rentederivatendossiers mede veroorzaakt door de complexiteit van het herstellkader. De leden van de SP-fractie vragen de Minister welke andere oorzaken er zijn.

Is het waar dat een groep ondernemers grote risico's loopt omdat hun vorderingen op 30 september 2017 verjaren, zelfs zonder dat zij zich hiervan bewust zijn? Welke stappen gaat de Minister nemen teneinde deze risico's weg te nemen en verjaring te voorkomen, vragen de leden van de SP-fractie.

Deze leden vragen voorts hoeveel kwetsbare gevallen door de banken zijn geïdentificeerd. Hoeveel van hen hebben tot op heden een voorschot uitgekeerd gekregen?

In antwoord op Kamervragen van het lid Leijten gaf de Minister aan, dat het verder ontwikkelen van secundaire markten voor non-performing loans onderdeel is van de in juli 2017 overeengekomen raadsconclusies. De handel in non-performing loans wordt dus aangemoedigd, merken de leden van de SP-fractie op. Acht de Minister dit verstandig? Zijn hier risico's aan verbonden? Zo ja, welke? Acht de Minister het mogelijk dat, wanneer de handel in non-performing loans toeneemt, de kans op besmettingsgevaar bij een situatie van onzekerheid in de financiële sector toeneemt? Kan de Minister zijn antwoord toelichten? De leden van de SP-fractie zien dat, naast de handel in non-performing loans ook de handel in securitisaties wordt aangemoedigd door de kapitaalmarktunie. Kan de Minister aangeven of hij de handel in rentederivaten ook wil aanmoedigen?

II Reactie van de Minister